

Vates-säätiön lausunto Hallituksen esityksistä eduskunnalle laeiksi

- julkisista rekrytointi- ja osaamispalveluista,
- alueiden kehittämisen ja kasvupalveluiden rahoittamisesta ja
- sosiaalisista yrityksistä annetun lain kumoamisesta

Laki julkisista rekrytointi- ja osaamispalveluista

1 luku Yleiset säännökset

Kasvupalvelujen järjestämisen toimivalta on maakunnalla (1 §). Maakunnan ja kunnan välisillä sopimuksilla olisi voitava siirtää kasvupalvelujen järjestämiseen liittyviä tehtäviä kunnan hoidettavaksi. Esimerkiksi vaikeimmin työllistettävien vammaisten, osatyökykyisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden työllistämisen tukeen liittyvät osaamispalvelut voisi hoitaa kunnan järjestämänä, kuntien elinkeinopolitiikkaan liittyvinä tehtävinä.

Lain määritelmät tulee tarkentaa (2 §). Maakunnan järjestämien työhaun palveluiden määrittely vaatii tarkennusta. (Viittaus L julkisista työvoima- ja yrityspalveluista). Määrittelyn tarkennusta tarvitaan etenkin erityistä tukea tarvitsevien ja heikossa työmarkkina-asetuksessa olevien työnhakijoiden ja vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden työllistymisen palveluihin.

Kokonaisuudessaan rekrytointi- ja osaamispalvelulainsäädännössä tulee viitata yhdenvertaisuuslain ohella YK:n vammaissopimukseen ja sen 27 artiklaan vammaisten henkilöiden työllistymisen edistämisestä. Ko. artiklan toteutumista tulee maakunnissa seurata.

2 luku Työnhakijan palveluprosessi

Kokonaisvastuu vaikeimmin työllistyvien palveluista ei lakiesityksessä näy riittävästi. Jos palvelut rakennetaan markkinaehtoisiksi, tulee se edellyttämään moniammatillista tukea tarvitsevilta asiakkailta poikkeuksellisen paljon omatoimisuutta ja oma-aloitteisuutta. Työnhakijoiden ohjaaminen oikea-aikaisesti oikeisiin palveluihin ehkäisee työttömyyden tarpeetonta pitkittymistä. Riskinä on, että monimutkaisten järjestelmien takia moni työikäinen vammainen tai pitkäaikaissairas henkilö jää pysyvästi työmarkkinoiden ulkopuolelle.

Työnhakijoiden aktiivisuuteen kannustaminen sinänsä on hyvä asia, mutta esitettyjen muutosten toteuttaminen erityistä tukea tarvitsevien vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden työllistymiseksi tulee olemaan haasteellista toteuttaa. Myös sähköisten palveluiden laajamittaiseen käyttöön siirtymisen lisäksi henkilökohtaisen ohjauksen ja palvelun saaminen on turvattava maantieteellisestä sijainnista riippumatta. Esteettömyys palveluiden tarjonnassa ja saatavuudessa on oltava noudatettava sääntö.

Esityksen mukaan työnhaku tulisi päättymään mm. tilanteessa, jolloin työnhakija ei valitse palvelutuottajaa asetetun määräajan puitteissa siitä, kun hänet on ohjattu käyttämään valin-

nanvapautta. Jos työnhakija ei halua tehdä valintaa tai ei kykene siihen, valinnan tekemiseen tulee voida käyttää ammattihenkilöstön apua. Vammaisen ja pitkäaikaissairaana henkilön työkyvyn arvioinnin tulee olla ammattihenkilöiden toteuttamaa. Työkykyarvioinnin ammattiosaaminen tulee ottaa huomioon palveluntuottajaa valittaessa.

Hyväksi koettuja käytäntöjä, kuten työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP), tulee kehittää uuteen toimintaympäristöön sopivaksi. Rahoitusmekanismilla tulee turvata monialainen yhteistyö. Erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kohdalla monialaisen yhteistyön saatavuus ja saavutettavuus tukevat työllistymistä.

3 luku Rekrytointi- ja osaamispalvelut

Lakiluonnoksessa ei ole huomioitu ammatillisen koulutuksen lakiuudistuksessa tehtyjä ehdotuksia. Nykyisellä lakirakenteella on uhkana työttömälle tarjottavan koulutusrakenteen pirstaloituminen ja päällekkäisten/rinnakkaisten koulutuspalvelujen tarjonta.

Nykyisistä palveluihin liittyvistä korvauksista poistuvat mm. työolosuhteiden järjestelytuki ja harkinnanvarainen kulukorvaus. Vaikeasti työllistyvien henkilöiden kohdalla työnantajalle kohdistettu erillistuki, vaikka vähäinenkin, toimii positiivisena signaalina osatyökykyisten työllistämisen tukemiseksi. Jos työntekijä, kyetäkseen työskentelemään työpisteessään, tarvitsee mukauttamisratkaisuja, tulisi lainsäädännössä olla kirjaus mukauttamisen vaatimien kustannusten korvauksesta työnantajalle.

Laki alueiden kehittämisen ja kasvupalveluiden rahoittamisesta

1 Luku Yleiset säännökset

Vaikeimmin työllistyvien henkilöiden työllistymismahdollisuuksien selvittämiseksi tarvitaan yhteistyötä ja kumppanuuksia, jotka tulee rakentaa yhteisten tavoitteiden varaan. Hyviä kokemuksia voidaan saada käynnissä olevista kokeiluista. Vaikka sosiaali- ja terveystieteiden merkitys vaikeimmin työllistyvien palvelukokonaisuudessa on suuri, vielä suurempi merkitys kuitenkin on sillä, että erilaisten kuntoutus- ja tukipalveluiden jälkeen työllisyyspolulla edetään kohti avoimia työmarkkinoita, eikä jäädä pyörimään palveluihin.

Työllisyyden edistäminen linkittyy elinkeino-, koulutus-, talous- ja sosiaalipolitiikkaan. Maakuntastrategiassa tulee työllisyyden edistämisestä olla yhteinen visio, joka tukee yhteisiä päämääriä.

2 Luku Yritykselle myönnettävät tuet

Lakiehdotuksen mukaan työolosuhteiden järjestelytuki lakkautetaan mm. vähäisen käytön vuoksi. Vaihtoehtoisesti sitä korvaamaan tulee osoittaa uudistettavissa laeissa muita keinoja työpaikan ja työolojen mukauttamisen tukemiseksi erityisesti työnantajataholle. Jos järjestelytuki liittyy työurien pidentymiseen tai muuhun osaamisen kehittämiseen, tukimuoto voisi olla uraohjauksen ja osaamisen kehittämisen palveluihin kuuluva kokonaisuus. Työnantajien suuntaan kohdistettua viestintää mukauttamisen mahdollisuuksista on lisättävä, jottei käyttö jää vähäiseksi tiedon puutteen takia.

Laki sosiaalisista yrityksistä annetun lain kumoamisesta

Lain kumoamista perustellaan mm. sillä, että se ei ole odotetulla tavalla täyttänyt sille asetettuja tavoitteita. Yhtenä perusteluna on mm. se, että jatkotyöllistyminen sosiaalisista yrityksistä on heikompaa kuin muista yrityksistä.

Aineistosta ei käy ilmi henkilöiden lähtötilanteiden erot ja niiden mahdollinen huomioiminen. Osatyökykyisten, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden työllistymisessä tukitoimin on eroja verrattuna rakenteellisiin tekijöihin koettuun pitkäaikaistyöttömyyteen. (Koulutustaso, korkea ikä, pitkä työttömyys, ei työhistoriaa, toimiala, asuinalue). On todennäköistä, että osatyökykyisten ja vammaisten henkilöiden suhteellinen osuus kaikista sosiaalisissa yrityksissä työllistettävistä on suurempi kuin muissa yrityksissä. Myös tämä selittää eroja jatkotyöllistymisessä.

Perusteluissa on kansainvälistä vertailua tehty ennen lain voimaantuloa 2004, mutta sen jälkeen tapahtunutta kansainvälistä kehitystä ei ole sosiaalisten yritysten osalta riittävästi esitetty. Lain perustelut ovat tältä osin puutteelliset.

Myös yhtiömuotoiset yritykset ovat osallistuneet merkittävästi osatyökykyisten, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden työllistämiseen palkkatuella. Mikäli laki sosiaalisista yrityksistä lakkautetaan, tämä toiminta ei ole enää mahdollista ja näin menetetään yksi tärkeä mahdollisuus erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden työllistämiseksi.

Lakiuudistuskokonaisuus sisältää työolosuhteiden järjestelytuen lakkauttamisen (L julkisista työvoima- ja yrityspalveluista). Sosiaalisten yritysten osaaminen työolojen mukauttamisessa on kokemuksen kautta syntynyttä. Tämän osaamisen laajamittainen hyödyntäminen on kesken ja tulee päättyämään, mikäli järjestelytuki ja mukauttamisen tuki lakkautetaan.

Sosiaalisten yritysten toimintamahdollisuuksia tulee kehittää parhaiden eurooppalaisten mallien pohjalta, erityisesti yhteisöllisyyttä korostavaan suuntaan. Työllistettyjen henkilöiden elämänhallinnassa tapahtuneet positiiviset muutokset ovat yksi yhteisöllisyyden ansioista.

Helsingissä 16. päivänä kesäkuuta 2017

Jaana Pakarinen
Säätiön johtaja